

Pranc zai integralin s poetikos k ryboje

Jonas Grinius

Poetikos nereikia suprasti siaurai. Ji n ra tik technini literat ros priemoni analiz . Vis pirma poetika yra poetin s k rybos ir poetini žanr praktin filosofija, o tik paskiau technini taisykli rinkinys. Kaip praktin filosofija, ji iš vienos pus s priklauso nuo reali poetin s k - rybos fakt , o iš kitos pus s — nuo bendresni filosofini disciplin , kaip ontologija, psichologija, etika, estetika. Daugiausia poetika yra susijusi su estetika. Ji yra estetikos t sinys, kur nagrin ja specialiai daili j žo - džio k ryb . Estetikos bendrieji principai yra poetikos principai. Bet kadangi estetikos d sniai n ra vien tik induktyviai iš meno fakt išvesti, bet taip pat priklauso nuo ontologijos, etikos, psichologijos, iš to aišku, kad tiek estetika, tiek jos specialioji dalis — poetika — daug priklauso nuo bendros filosofijos ir k r jo pasaul ži ros. Ir iš tikro: vienaip meno ir poezijos problemas spr s fenomenalistin s pasaul ži ros žmogus, kitaip idealistin s, v l kitaip idealistin s ir integralin s pasaul ži ros atstovai. Pav., materialistin s pasaul ži ros žmogaus paprastasis realizmas bus ver - tinamas, kaip tikrasis menas, o integralin s pasaul ži ros atstovui tas pats realizmas bus nepilnas, neatbaigtas, netur s gilesn s prasm s menas, pran - c zai pasakyt caduc, kuriam gresia dekadencija ir netolima beviltiška kriz . Jau tas pavyzdys rodo, kad, kalbant apie integralin poetik , nebe - tenka rodin ti daug ties , o jomis reikia tik remtis, kaip žinomais integra - lin s pasaul ži ros darkais.

Kad ir kokios pasaul ži ros žmogus b t , jis negali nugint yti rea - li j fakt . O šiandien literat ros ir apskritai meno gyvenime vienas da - lykas visiems yra aiškus — kriz . Ir materialistin s ir integralin s pasaul - ži ros žmon s aiškiai mato, kad Europos menas serga sunkia liga. Ji ypa - iai ryški didel s kult rin s praeities kraštuose, tokiuose kaip Vokietija, Italija, Pranc zija, nors jos nestinga ir Lietuvoje. Kur eiti, ko besiekti, kada tiek daug viso ko išm ginta, o kada menas ir dailioji literat ra vis lieka lyg negyvi, lyg bergždi, biznieri reklamos trukšmingai gaivinami, me - diniai manekenai. Tai jau ia visuomen , o dar labiau patys k r jai. Jie blaškosi, lyg žuvis ant ledo, daug originali dalyk sugalvoja, daro di - džiuoli , kartais tiesiog milžinišk pastang , stengdamiesi sukurti vien tik gry -

n j muzik , gryn j poezij , gryn j roman , gryn j teatr , ta iau šitie kraštutiniai formalistiniai bandymai vieni meno kriz s neišsprendžia¹. Materialistin s marksistin s pasaul ži ros atstovai t kriz nori išaiškinti buržuazin s visuomen s id jine dekadencija, rašytoj suburžuaz jimu arba atskilimu nuo tos išsigimstan ios visuomen ir nesutapimu su darbo klase. Integralin s pasaul ži ros žmon ms meninink ir rašytoj priliptas liepto galas yra ilgo proceso beveik paskutinis etapas, kur telpa ir ši laik visuomen s beid jin suirut . Skilimas tarp tautos visuomen s ir rašytoj bei kit meninink , skilimas ir netvarka pa i k r j asmenyse, j k rybos dažnas nevaisingumas ar pol kio trumpumas yra suskaldytos suatomizuotos pasaul ži ros ir sukrikusio pasaul vaizdžio padarinys. O tas skilimas yra prasid j s jau renesanso laikais.

Ligi tos epochos, vyraujant pilnutinei pasaul ži rai², kaip kiekvienas žmogus, taip ir k r jas jaut si es s dalis visos didžiul s realyb s, kurios centrinis punktas buvo Absoliutas. Visas antgamtinis ir gamtinis pasaulis buvo plati tikrov , Dievo k rybos ir jo didelio gerumo padarinys, o visa visuomen buvo vieno mistiškojo Kristaus k no broliškieji nariai. Pasaulio esybi form vairumas buvo susižav jusio, nusižeminusio ir mylin io menininko k riniam s kv pimo ir form šaltinis. Pati k ryba nebuvo demoniškas protestas, bet mistiškai maldingas beveik garbinamasis aktas, atskleidimas dieviškosios k rybos spind jimo vis naujomis formomis. Ir štai iš tos epochos turime Wolfram von Eschenbacho Parcifal, kuriame antgamtinis pasaulis, nuod m ir jos atpirkimas yra ne pasakos, bet šventi tikri dalykai. Iš tos epochos turime Dievišk j Komedij , kurios veiksmas eina nuo ni ri pragaro gelmi lig svaiginan i spinduling dangaus sfer . Iš t pat laik turime tas neužmirštamo turtingumo gotines katedras, kuri malding , entuziastišk , dažnai kolektyvi k r j net vard nežinome, bet kurios simbolizuoja viso pasaulio, visokios tikrov s vairum ³.

Renesanso metu vyko pasaul ži ros skilimas. Visa realyb m siaur ti ligi regimojo žem s pasaulio, kurio centre atsistojo atskiras žmogus. individas. Tas Svorio centro perk limas iš Dievo žmog vyko pa-

¹ Tos didel s formalin s pastangos gal t b ti stipriai vaisingos, esant kitoms reikalingoms s lygoms, pav.. neneigiant medžiagos, turinio, siužeto, gyvenant integraliniu gyvenimu, k rim laikant dorybe ir t. t.

² Vidurini amži ir kit epoch idejin -menin apžvalga t ra schematin , nes siauruose r muose kitaip ne manoma. Apžvalgos linkm ta pati, kuri nurodo toliau minimi J. Maritain, G. Baty, H. Massis ir kiti integralin s pasaul ži ros žmon s.

³ Nors viduriniai amžiai charakterizuojami, kaip dvasingiausia epocha, ta iau jie tur jo ir savo silpnymbi . Jie dvasingiausi yra tik reliatyviai. Galime pageidauti tik analogiškai dvasing laik , bet ne vidurini amži gr žimo. Jei to kas sigeist , tekt kalb ti apie vidurini amži pavoj , kaip teisingai yra pasteb j s J. Maritainas. Ir ne viename vidurini amži mene gali pasireikšti krikš ioniškumas. „Kok susižav jim be jaus iau romaniškai ir gotiškai architekt rai, aš atsimenu džiaugsm , kur pajutau šv. Petro bazilikoje Ryme, konstatuodamas, kad katalikyb n ra susijusi su tuo, kas man yra brangiausia“, sako tas pats J. Maritainas (Art et Scolasti ue 166 p.).

mažu ir nevisuose kraštuose vienodai. Kol k r jas dar nebuvo galutinai išsijung s iš didžiosios k rybos pasaulio, kol nebuvo paneig s pilnutinio žmogaus ir dvasin s realyb s, jis gal jo duoti žymi meno k rini (didži j ital renesanso meninink darbai, Shakespearas, Calderonas⁴. Bet kada tas žmogus, tariamasis viso ko kriterijus iš tikro tapo centru, kada save bevertindamas, bemat savyje tik prot , Europoje sivešpatavo racionalizmo sausra, o menas pergyveno vien stambesni j krizi — pseudoklasicizm , buduarin manierizm ir bedvas akademizm , kuris dar n ra visai pergyventas net m s dienose.

Prieš racionalist vienašališk suskaldyt žmog ir nususint men stipriai reaguoja romantizmas, bet taip pat vienašališkai ir skaldomai. Jis nebeturi pilnutinio žmogaus idealo. Jis paneigia racionalist išgarbint prot ir bemat žmoguje emocijas ir fantazij . Susiaurint racionalist pasaul romantikai taip pat nori prapl sti. Jie kuria ir antgamtin tikrov , bet ji t ra kiekvieno atskiro k r jo ekzaltuot emocij ir fantazijos padarinys. Tai tik prapl stas ir suindividualintas pasakos pasaulis. Bet pasaka n ra realyb . Vadinasi, romantizmas k r jui nedaug k pasaul praple ia, o kitos pus s k r j dar labiau atskiria nuo visuomen s, nes prieš j š nu teikia maištingai. Dažnai remdamas k ryb demoniškuoju prad u, skatin damas maišt prieš Diev , prieš visuomen , net prieš vis pasaul , iškeldamas k r j kaip kok neprieinam .antžmog , romantizmas tiesiog uždaro meninink jo paties subjektyvi jausm ir fantazij perpildytame kiaute, pro kur tikro objektyvaus pasaulio beveik nebematyti. Tas kraštutinis subjektyvizmas, tesir pinimas tik savo sp džiais ir pergyvenimais, lyg jie b t visa tikrov , dar stipriai tebesireiškia ir šiandien, tiek dailiojoje literat roje, tiek kitame mene, dažniausiai vairiose ekspresionistin se atžalose.

Realizmas m gino ir tebem gina k r j d mes nukreipti objektyv j pasaul , ta iau tas jos tariamasis objektyvus pasaulis yra taip pat gana siauras, nes jis greitai išsigimsta ligi nat ralizmo. Juk nevienam nat ralistui domiausia aplinka, kuri, jei nesudaro, tai bent nulemia žmog . O pats žmogus, kas jis? Ar tai ne fiziologin b tyb , kurios psichinis gyvenimas išaiškinamas dirgsni virpesiais? D l pasaul ži ros vienašališkumo,'

⁴ Nurodyti, kad renesanso laikais žvilgsnis ima krypti žmog , nereiškia visk paneigti. „Pasteb ti, kad buvo momentas, kada, išlaikydama maldos ir dorybi kvap sn , grožyb prad jusi atsisakyti nuo savo žad , m sutikti su žemiškos meil s ir jauno juslingumo paveikslu, dar nereiškia apšmeižti Florencij . Pasteb ti, kad nuo renesanso laiko kult ros dvasin linija leidžiasi žemyn, v l nereiškia nor ti, kad renesansas b t išbrauktas iš žmonijos istorijos“, pastebi J. Maritainas (ten pat, 167).

d l jos suskilimo vairius -izmus ši dien literat ros produkcijos mas je nelengva rasti visas psichofizinis žmogus⁵.

Romane dažnai jis t ra arba gašlumo ir smukli avanti ristas, ar koks psichopatas ir smulkus maniakas, arba siaur jam vienam teprieinam užkampi blusin tojas analitikas, arba koks nors sugalvotas stabas ar cukrin l l . Ir dažnai romanai lieka ne tiek meno k rinys, bet lyg kokie ekshibicionist autobiografiniai fragmentai⁶. Ši dien drama nebeturi t pla i horizont ir dideli prasming konflikt , kuriuos randame Sofoklio tragedijose, vidurini amži misterijose, Calderono dramose Shakespearo teatre. Dabar Europoje vyrauja smulkios pjes s ir nereikšmingos komedijos, kuriose atskir kabinet , miegam j kambari , puošni , bet nuobodži salon mizerija, intrigos ir svetimoteriški nesusipratimai yra viso ko centras. O lyrikos lyg ir neb ra. Tas k rybiškiausias žanras par excellence didžiojoje maišatyje visai sunyko, nes patapo visoki mantri formalini technini bandym auka. Tos stilistiškai formalin s problemos neretai sprendžiamos su dideliu atsid jimu, bet pamirštama, kad grynoji forma ir technika dar n ra meno k rinys⁷. Yra dideli bandym , daug triukšming gin ir teorij , daug etiud ir eskiz , yra vykusi fragment , ypa iai formos srityje, bet maža dideli meno k rini . vairo pas suskilimas, kraštutinis individualizmas⁸, neberadimas tikrov s ir gyvenimo prasm s⁹ sunkiu slogu iu dusina Europos men ir tuo pa iu daili j žodžio k ryb .

T literat ros kriz nebe nuo šiandien pajuto pranc zai, ir kai kurie

⁵ Šit žmogaus atomizacij pastar j laik literat roje gerai charakterizuoja A. Vai iulaitis straipsnyje „Pokarin s literat ros linkm s“, sakydamas: „Netek s jokios moral s, atsisak s nuo bet kokios metafizikos, žmogus buvo suskaldytas: jo asmenyb išskirstyta, sukapota eil smulkesni ar stambesni reiškiniai . Siela neteko vienijan ios galios — ji turi tik fiktyvios reikšm s, kaip sako Marcelis Proustas. Moderniosios literat ros žmogus paneigia tapatyb s d sn , jis kiekvien akimirk kitoks. Pagaliau jam neegzistuoja nei erdv s nei laiko d sniai“ („Židinys“, 1936, II, 153).

⁶ A. Vai iulaitis šit reiškin min tame straipsnyje šitaip charakterizuoja: „Atsiranda min tas psichologizmas, kuris pirmiausia afišuojamas nuoširdumo, atvirumo obalsiais. Šitas atvirumas buvo priedanga dienos švies iškelti visas šlykštynes, silpnybes, žmogaus žemum , jis dav rašytojui progos paliesti tik tas emocijas, kurias jis pats yra patyr s ir kontroliav s, bet išreikšti jas visas, nieko nenutyl ti, o priešingai — dar labiau išryškinti“ (Židinys“, op. cit.).

⁷ J. Maritainas apie šit men taip sako: „Gryno meno ieškojimas, toks, kok simbolistai buvo m gin , ir kur tiek vil i buvo sud j , dabar yra visiškai baigtas dalykas“. Kitoje vietoje dar šitaip išsireiškia: „Modernusis menas atgailoja, išsieikvoja, save marina ir plaka, kaip koks asketas, sigeid s save sunaikinti, kad gaut Šv. Dvasios malon , ir kuris lieka tuš ias ir nepripildytas to, ko pergausiai turi vaikas“ (ten pat 158).

⁸ „Dabar kasdien vis did jan ioj id j , princip . partij , papro i maišatyje jauti, kad kiekvienas literatas stengiasi vis giliau išreikšti save pat negu tam tikr r š visuotinio žvilgsnio, kur visi bendrai gal t tur ti“, sako Ed. Jaloux („Nouv. Litt.“ 1933 m. Nr. 698).

⁹ „ klausim , kokia yra žmogaus ir gyvenimo prasm , surrealistai atsako: realusis gyvenimas neturi jokios prasm s; žmogus, kuris t gyvenim priima, neturi jokios prasm s. Vienintelis tikslas ir kilnumas yra ištrkti iš tikrov s“ (A. Vai iulaitis, ten pat).

šviesesnieji protai net sp jo priežastis. Jau nebe nuo šiandien yra atsirad k r j , kurie eina priešinga linkme tai, kuri yra past m jusi kriz . Pranc zijoje j atsiranda vienas kitas, kurie iškylo, kaip galingi žuolai tarp vairiai bekerojan i kr mokšni , ir savo užuov joje stengiasi priglausti silpnėsniuosius. Ta kriz sprendžiama ir praktiškai ir teoretiškai. Pirmieji t darb stojo žmon s, kurie vienašališkos pasaul ži ros tragedij patys yra pergyven . Tai Jacques Maritain ir Paul Claudel . Pirmasis, buvs protestantas ir socialistas, dabar yra Paryžiaus katalik universiteto profesorius. Jis giliai žvelgian ia mintimi prisideda prie integraliosios estetikos k rybos ir tiesia baz poetikai. P. Claudel'is, taip pat konvertitas, jau visame pasaulyje išgars j s žmogus, nesitenkina teoretiniais sumetimais, bet pa ia savo k ryba rodo, koki originali vaisi ji gali duoti pasir musi pilnutine poetika. Integralin dramos teorij kuria kritikas Maurice Brilliant ir vienas geriausi Paryžiaus režisieri Gaston Baty . Romano teorijai nemaža yra padirb j s kritikas Henri Massis , o lyrikai — jau min ti Claudel'is ir Maritain'as.

Aukš iau sumin tiems ir kitiems integralin s poetikos statytojams aišku, kad kriz gali išspr sti k r jo ištraukimas iš id jin s suirut s ir jo jungimas integralin teocentrin pasaul ži r . Reikia, kad ta pasaul ži ra b t ne tik teoretiškai pripaž stama, bet ir praktiškai gyvenama, kad ji formuot poeto pasaul vaizd ir veikt jo k ryb .

Apskritai integralin s filosofijos atstovams aišku, kad žmogus ir visos kitos b tyb s neturi egzistencijos savyje, o j gauna iš B tyb s, turin ios t egzistencij savyje, t. y. iš Absoliuto arba Dievo. Bet duodama egzistencij ribotosioms absoliutin B tyb taip pat joms dalija esm s prad — form . Kadangi grožio pagrindas yra formos, tai jas kurian ioji absoliutin B tyb tuo pa iu yra ir grožio spinduliujotoja pasaulyje. O esyb ms ir b tyb ms egzistencijos davimas, joms form dalijimas, per jas grožio spinduliavimas pasaul yra aukš iausios absoliutin s r šies k ryba. Taigi, norint rasti tikr j žmogiškosios k rybos keli , reikia susisieti su aukš iausiu k rybos Šaltiniu. Reikia susisieti su juo ne tik teoriškai logiškai, bet bendrauti su tuo Šaltiniu praktiškai realiai su meile; reikia k r jui laisvai atverti save, kad visa kurian ioji B tyb gal t nekliudoma veikti tiek jo asmens gelmes, tiek per j pa i jo k ryb . Ta maišto ir blaškymosi nukankinta žmogiškoji k ryba atgims ir pakils tada, kada Dievas menininkui bus ne šalta b tyb , stovinti pasyviai šalia pasaulio, bet su meile pergyvenama didel realyb , kuri meilingai veikia pasaul , kuri save realiai pareiškia žmon ms ypa iai dieviška malone, dovanai ir vairiai dalijama.

Jei absoliute B tyb yra pirmasis k rybos šaltinis ir tikra realyb , tai j myl s integralus k r jas negali jos aplenk ti savo k ryboje, ypa iai dramoje. Vaidybin s dramos autorius negali tenkintis smulkiais jausm konfliktais, bet turi prapl sti savo pasaulio vizij iki tiek, kad „medžiaga iš

vienos pusės, antgamtinis pasaulis iš kitos būtų laikomi tokiais pat realiais, kaip žmogus“, sako M. Briliantas¹⁰. Jei integralinis pasaulis atsirastų šviesoje, tik paprastoms aistroms besigrumiant, kova eina ne dėl kokių nors nykstančių žaislų, bet iš tiesų dėl žmogaus likimo ir jo amžinosios laimės, tai drama tampa juo gilesnė, prasmingesnė ir didingesnė, juo dvasinis antgamtinis pasaulis turi didesnę reikšmę tame veiksmė. Todėl integralinis estetikos žmonėms atrodo, kad tikroji dramatinė knyga turi leisti pajusti antgamtinio pasaulio spindulį ir veikimą. Svarbu, kaip sako Claudelis¹¹, kad net netikėtai riktos pajustų „tragiškas žmogus, kuri kyla individualiniame ir kasdieniškaime gyvenime dėl veikimo to šauksmo, kuris yra šalia ir aukščiau mūsų“¹². Tikrasis dramatos veiksmas yra konfliktas tarp gamtinio ir antgamtinio žmogaus gyvenime. Ir jis nėra šis konfliktas, lai ne sausas alegorinis žaidimas, bet individualus ir realus konfliktas kiekvienam kartą natūraliame žmoguje ir vis kitaip pasireiškiantis. Jis pažįstamas juk kiekvienam krikščioniui, kuris žino savo tikslą, jo siekia, bet dėl savo silpnybių patenka į piktosios dvasios piktas, tolsta nuo tikslo, kartais puola, kenčia dėl to, keliasi ir, Dievo malonės padedamas, nugalėjęs priešingą jėgą, net save fiziškai paaukodamas. Žinomas tas konfliktas, kuris iš nuoširdaus krikščionio reikalauja nuolatinės mobilizacijos prieš aistras. „Esminis konfliktas, kur krikščionybė gaivina mūmėse, yra didelis dramatinis variklis, kaip kad jis yra didelis išteklių mūsų doriniame ir socialiniame gyvenime“, sako Claudelis¹³. Ir tame prasmingame konflikte, kuris taip vaisingas dramai, gali dalyvauti visas pasaulis ir visais galimais būdais. „Matom ir nematom, švies ir tams, vidaus ir išorės dalykus, kas aukščiau arba kas žemiau žmogaus, visa reikia mokėti išreikšti“, sako M. Briliantas¹⁴.

Iš to jau matyti, kad integralia pasaulis yra remiama vaidybinė drama nėra kažin koks sentimentalus ar didaktinis dialogas, bet didelio masto vairiai pasireiškiantis konfliktas, kur piktas, nuodėmė ir baurumas gali turėti savo rolę, jei tik nuo jų tamsaus šešėlio antgamtinio pasaulio ir Dievo malonės spindulį ir jos būtinumas lieka ryškesnis. Režisierius G. Batys pripažįsta net baurumu dvelkiant natūralizmą, jei tik pro jį, pro formą

¹⁰ L'Esthétique du théâtre, 43.

¹¹ Positions et propositions, I, 238.

¹² Tas šauksmas derinasi su mūsų prigimties giliausiais troškimais. „Daugiau ar mažiau niekingos aplinkybės, kuriose mes visi gyvename, vis dėlto palieka mūsų jausmą, kad yra mūmėse kažin kas nesunaudota, kažin kas, kas neiš jo paviršiu, kas mūmėse kaip tik, gal būtų, yra geriausia ir giliausia. Tai ir yra tas reikalas, tas didelis snaudžiantis troškimas, kurio nepatenkina ši diena meno srovė, kaip jo nepatenkina nė kasdieninis moralas“, sako Claudelis. Nepatenkindamas šito paslėpto troškimo, menas ima nebeitekti savo prasmės. „Menas, kuris ne tiksliai nesunaudoja viso žmogaus, bet kuris geriausiai jo elementai palieka nuošaliai, kaip menkavertis, tepasiekia tik pesimizmo ir bejėgiškumo liudėsi“. (Ten pat 238 t.).

¹³ Ten pat, 239.

¹⁴ Ten pat, 42. Plg. L. Wencelius, La Philosophie de l'art chez les néo-scolastiques de langue française, 118.

grož, pro žmogiškas emocijas suspindi antgamtini dalyk paslaptys, kurios iškelia men aukštesn harmonij, kur visuotinis suprasminantis tik - jimas džiaugiasi daiktais k nais, sielomis ir Dievu.

Nebegalima toliau leistis vaidybinio draminio meno daugiau technines problemas, nebelieka laiko nurodyti, koks turi b ti santykis tarp žodžio ir veiksmo, tarp teksto, aktoriaus ir režisieriaus, bet b tinai reikia pa - min ti, kad P. Claudelis savo dramomis¹⁵ L'Otage ir Annonce f ite a Marie, o Henri Gh onas savo vaidinimais Le Com dien et la grace ir Le Pauvre sotis l'escalier yra dav originali verting k rini, kurie rodo, kad integralin s dramos principai n ra tik graži svajon .

Kaip vaidybin s dramos form yra dviej realybi — gamtin s ir antgamtin s — sankryžoje taip romano esmin forma yra visas pilnutinis žmogiškasis gyvenimas, susietas su prigimtimi ir antprigimtimi. Romanistas, kaip koks aiškiaregys turi sugauti vis gyv, vair ir besikei iant žmogaus gyvenim, kad jis gal t atskleisti, kaip didysis Dostojevskis, ki liems nepastebimus santykius tarp realyb s ir galimyb s. Romanistas n ra visai laisvas ta prasme, kad jis turi pasiduoti objektyviai realybei ir negali jos žaloti pagal savo vaizduot . Naudodamasis gyva nat ralia kalba, vaizduodamas vairius žmones, j id jas ir emocijas, romanistas tegali stilizuoti tiek, kad gal t praskleisti santyk tarp realyb s ir galimyb s, bet kad vis d lto žmon s kalb t, jaust ir veikt, kaip skirtingi individai pagal savo išvidinius prigimties d snius. Jei koks nors romanistas tuos d snius imt laužyti tolimesni gilesni išvad labui, jis b t pseudorealyb s vaizduotojas, nusižengis tiesai. Jis tada b t panašus t subjektyv j literat, kuris d l asmenini užgaid lenkia savo smulk j gyvenim vis realyb ir j falsifikuoja. Žmogaus buitį tiek turtinga, gili ir paslaptinga, jog telieka tik mok ti tai pasteb ti ir praskleisti.

Eidamas išvidiniais individ d sniais ir parodydamas pilnutin vair gyvenim, integralus romanistas sukuria tikresn realyb, nes jis atskleidžia skaitytojui jo nepasteb tas susib gan ias linijas ir gilesnius santykius, kuriuos kasdienyb s smulkios dulk s buvo pridengusios¹⁶ Šitas šia trumpai suglaustas H. Massio mintis iliustruodamas, L. Wencelius cituoja Bernanos L'Imposture roman . Jis teisingai pastebi, kad, vaizduodamas nebe tekusio tik jimo kunigo Cénabreo pergyvenimus, jo dvasios kov su demonu, rašytojas atskleidžia toki klaikiai nuog tikrov, jog ji pralenkia m s

¹⁵ J. Calvet savo knygoje „Le Renouveau catholique...“ šitaip atsiliepia apie Claudel: „Jei vienu žodžiu nor tum charakterizuoti Claudelio teatr, kaip ir vis jo k ryb, reik t pasakyti, kad tai yra liturgija, kuri pakelia žmog ' Diev, besiremdama pasauliu... Ten labai didelis menas ir dvasinis turtas, kurio negalima b t tik tis m s materializmo epochoje“.

¹⁶ Bevaizduodamas rus gyvenimo tikrov T. Dostojevskis „Bies “ romane net sp j s busim j komunizm .

prastin¹⁷. Parodydamas žmogaus buit ligi tolimiausi galimybi, rašytojas pasiekia ne tik laisv objektyvi tikrov, bet ir pats tampa žmogiškiausias. T žmogiškum ir gilesn realyb romanistas pasiekia tada, kada jo viduje bus tvarka, kada jis bus stipri moralin asmenyb, nes tik toks rašytojas jaus žmogišk j vertybi gradacij ir deram j tvark. K r jo jautrumas jai ypa iai svarbus tod l, kad dora yra taip pat reikšminga realyb. „Ji leidusi šaknis pilnutin je tikrov je, kurios tam tikr d sni tvark ji pareiškia, sako Maritainas. interpretuodamas H. Mass; jos nepaisyti, reiškia susiaurinti realyb, taigi suskurdinti meno medžiag. Integralus realizmas tegalimas tik menui jautriam bet kokiai gero ir pikto pasaulio tiesai, menui, kur yra permerkusi Dievo malon s ir nuod m s s - mon ir momento svarba“¹⁸. Juo k r jas imasi vaizduoti pavojingesn pikto ar žemesn s tikrov s aspekt, juo menininkas turi b ti aukš iau pakil s, kad jis pasilikl laisvas ir atviromis akimis gal t steb ti visus si lus, kurie nusitiesia iš šito aspekto. „N ra esminis klausimas žinoti, ar romanistas gali ar ne piešti t ar kit pikto aspekt“, sako J. Maritainas. Esminis klausimas yra žinoti, kokio dvasios aukš io jis, ir ar jo menas ir jo širdis yra pakankamai gryni ir pakankamai stipr s, kad jis gal t vaizduoti be pasl pta dalyvaujan io pritarimo. Juo modernusis romanas labiau nusi-leidžia žmonišk j menkyst, juo jis labiau reikalauja iš romanisto ant-žmogišk dorybi. Tokio Prousto veikalui parašyti taip, kaip jis tur jo b ti parašytas, b t reik j tokio šv. Augustino išvidin s šviesos. Deja, tuo tarpu vyksta priešingi dalykai, ir mes matome steb toj ir stebim j daikt, romanist ir jo siužet bekonkuruojan ius smukime¹⁹. Kas pasineria, tas neb ra laisvas, tas nebemato visos tikrov s ir iš jos einan i gi-lesn s realyb s linij.

Kad gilesn tiesa romanisto b t geriau suvokiama, romanas turi pasižym ti aiškumu, daiktai ir vykiai turi b ti vadinami j tikraisiais vardais, o pati romano konstrukcija b t kaip galima apžvelgiamesn. Romano stilius, pagal Mass turi b ti paprastas, nat ralus, kuris tenori b ti aiškus ir suprantamas. Taigi pagal integralin poetik, romano ypatyb s yra integralus realizmas, objektyvumas ir aiškumas. Išskeldami šitas ypatybes, pilnutin s poetikos atstovai gana nepalankiai pasisako prieš autobiografin autokonfesin roman, nes jis duoda falsifikuot realyb. Iš tikr j autobiografinis romanistas tevaizduoja tai, kas jam vienam r pi, arba kas užsiliko jo s mon je. Ta iau tai n ra realyb s tiesa, ypa iai tai n ra realyb išpl sta ligi tolimiausi galimybi, nes: autobiografinis autorius tesako tai, kas jam malonu pasakyti. Kad tiesa neb t subjektyviai falsifikuojama, reik t autobiografij papildyti biografija. Integralin s poeti-

¹⁷ L. Wencelius, *La Philosophie de l'art* etc. 143.

¹⁸ J. Maritainas, *ten pat*, 182.

¹⁹ J. Maritainas, *ten pat*, 330.

kos atstovams atrodo, kad autobiografinis: romanas dar ir tuo negeras, kad ugdo rašytoj tingum , atpalaiduoja nuo tikr j k rybini pastang . O visa tai, kas pasišauna nurodyti, kad lengva atsirasti meno k riniui, tas tikrajam menui gali tik pakenkti.

Liesdamas lyrik arba poezij siaur ja prasme, P. Claudelis²⁰ šitaip apibr žia jos objekt : Poezijos objektas n ra, kaip dažnai sakoma, svajon s, iliuzijos arba id jos. Jis yra ta šventoji realyb , duota visam laikui, ir kurios centre mes gyvename. Tai matom j daikt visetas, prie kurio tik jimas prideda dar nematomuosius. Visa tai mus ži ri ir mes tai ži rime. Visa tai yra Dievo k ryba, kuri sudaro neišsemiam medžiag pasakojimams ir damoms didžiausio poeto, kaip ir menkiausio paukštelio giesm ms. Taigi amžinoji poezija neišradin ja tem , bet amžinai kartoja tas, kurias jai duoda visata vairiausiomis savo formomis. Poezijos tikslas ne nertis begalyb naujenybi rasti, bet nertis gelm to, kas žinoma ir ribota, kad surastume neišsemiam dalyk . Pavasaris visada kartojasi, bet jis visada naujas. Kiekvien vasar žydi rož s ir rugiag l s, bet jos niekada nenusibosta. „Tikram poetui visai nereikia, kad žvaigžd s b t didesn s ir kad rož s b t gražesn s, sako P. Claudel²¹. Toki , kokios yra, jam užtenka. „Jis žino, kad Dievo k riniai labai geri ir jis nereikalauja kit “. Kada jis ži ri juos su meile, jis vis pastebi nauj dalyk , ža-visi ir dainuoja juos. Argi mylimasis savo mylimojoje nuolat nesuranda ko nors nepasteb ta, ar jis nesidžiaugia ja, vis toki pat išvysdamas? Jei menininkas gyvena su Absoliutu gyva meile susij s, jam net nepažstamos buities nauja detal kels susižav jim . Kada jis li d s ar sk sis, jis savo skausmais garbins savo K r j . Ar save, ar matom j , ar nematom j tikrov jis dainuos, jo dainos bus dieviškosios k rybos lukštenimas, išbairgimas, parodymas nemokantiems ži r ti. Tas su meile kuri s poetas yra dieviškosios k rybos laisvas bendradarbis, atbaig jas, o ne maištingas vergas, nes kas myli, tas laisvai pasiduoda ir tame pasidavime randa netik t j g .

Taigi lyrikos ir apskritai poezijos objektas n ra tik subjektyviniai asmeniniai pergyvenimai, bet visa antgamtin , dvasin , psichin , vegetacin ir fizin realyb , kuri randa gil atbals žmogaus sielos gelm se. Nors poezijos k ryboje bendradarbiauja visos žmogaus galios, ta iau poezija gimsta paslaptingoje sielos gelm se. Praktiškoji žmogaus b tyb s pus , racionalus animus sutvarko žodžius, vaizdus ir ritmus, bet tik paslaptingoji anima²², n kieno never iama naiviai ir jaunai gieda džiaugsm , li des ar skausm . Toji anima meilingai priima vairios dieviškosios k rybos form spind ji-

²⁰ Ten pat, 166.

²¹ Ten pat, 169.

²² Palyginimu gražiai aiškina santykius tarp anima ir animus Claudelis, Positions. et propositions, 55.

m ir, kada niekas jos nemato ir negirdi, ji meil s apimta, kaip k dikis, naiviai pragysta nūjais nereg tais, neretai simboliniais vaizdais, kuriuos praktiškasis deklamatorius animus stengiasi užfiksuoti, sutvarkyti, sudoroti. Poetinis kv pimas taip pat n ra tuš ias žodis. Kartais jis tiesiog yra Dievo malon s veikimas. Bet šituo atsitikimu poezija dažnai virsta malda.

Kaip matyti, poezijos k rinys yra k ryba par excellence. Amžina jaunyst , amžinas naujumas, nuoširdumas, grynumas, meilingas žvilgsnis visos k rybos ir vis buities form Šaltin yra integralin s poezijos žym s.

Protestantas L. Wencelius šitaip vertina pranc z pastangas, kuriant Integralin poetik ; „Poezijos teorija yra labai viliojanti. Mes tegalime lik pasirašyti po jos objektyvizmu ir universalumu... Pagaliau reikia pritari be rezerv tam puikiam bandymui, kuris pirmas nuo senai iš naujo svarsto poezijos problem vieninteliu atžvilgiu, kuris apsimoka svarstyti, b tent, amžino sub specie Dei atžvilgiu²³.

Be abejon s, kaip matyti iš svarbesni punkt , integralin poetika praktikai n ra lengva. Ji dideli ir sunki reikalavim deda rašytojui ir poetui. Teisingai J. Maritainas pastebi, kad sunku b ti geru menininku, bet dar sunkiau b ti geru krikš ionimi, o b ti integraliu krikš ionimi ir geru menininku yra du kartu, arba, teisingiau, kvadratiškai sunkiau; o tas sunkumas pasidaro tiesiog kruvinas, kada visa epocha gyvena toli nuo Kristaus. Bet kada k r jas pažins sunkenybes ir savo silpnybes, tada gims viltis, kad pagalba gali ateiti iš aukš iau. Taigi sunkenyb s n ra negalimyb s. Sunkenyb s neatpalaiduoja nuo to, kas b tinai reikalinga išgelb ti ir restauruoti. Ir dideliems žygiams niekada nestigdavo dr sos. Bet ir integraliam k r jui kylan ias sunkenybes reikia pad ti nugal ti. Visiems reikia stengtis sudaryti menininkams palankesn aplinkum , kurioje gal t tarpti k r jai, integraliniu gyvenimu gyvendami. Taip pat nereikia integraliai nusiteikusi meninink ir rašytoj išskirti iš kit k r j tarpo. Jie visi turi dalyvauti moderninio meno ir literat ros pastangose, kurios yra didesn s ir nuoširdesn s, negu kada nors yra buvusios, menui iš kryžkel s išvesti. Tose pastangose jau matyti kai kuri vykusi verting žingsni tiek teorijoje, tiek praktikoje. O tai duoda graži vil i sulaukti didingo pilnutinio meno k rini vairose srityse.

LITERAT RA

- G. B a t y, *Le Masque et l'encensoir*, Paris (Bloud et Gayl).
 M. B r i l l a n t, *Esthétique du théâtre*, Paris (Bloud et Gay) ;
 P. C l a u d e l, *Positions et propositions I*, Paris „Nouv. Revue Française“.
 J. M a r i t a i n, *Art et scolastique*, Paris 1927 (Rouart) ;
                   H. M a s s i s. *Réflexions sur l'art du roman*, Paris 1927 (Pion);
 H. M a s s i s, *Jugements I ir II*, Paris (Pion) ;
 L. W e n c e l i u s, *La Philosophie de l'art chez les néo-scolastiques de langue française*, Paris 1923 (Alcan) ;

²³ L. Wencelius, ten pat, 171.